

KÖZLEMÉNYEK

Philipp Melanchthon bejegyzése az Országos Széchényi Könyvtár egyik Lucianus-kötetében. A Praeceptor Germaniae magyarországi kapcsolatairól számos dokumentum közlés, illetve elemzés jelent meg. A magyarországi Melanchthon-autográfokról Keveházi Katalin készített összefoglalást,¹ majd ezt a tanulmányát kiegészítve németül is kiadta.² Ivona Kollárová egy ismert, de eddig elérhetetlen dokumentummal egészítette ki ezt a képet,³ majd ugyanezt a könyvbejegyzést – saját, Magyarországon megjelent közleményére sem hivatkozva –, még egyszer kiadta Szlovákiában is.⁴ A Keveházi Katalin által számba vett dokumentumok közül a II.1. pontban említett Bugenhagen-kötetről képet közölt rövid jegyzettel Grüll Tibor a Magyar Nemzeti Galéria Pannónia Regia kiállításának katalógusában.⁵

Keveházi autográf számozását követve a II. 13. számú könyvbejegyzésként közöljük most Melanchthonnak egy, az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött antikvában (raktári jelzet: App. H. 1773, RMK III. 436a) szereplő bejegyzését.

Dialogi Lvciani selectiores, svperorum, Marinorum, et Inferorum. Quibus additi sunt Prometheus, siue Caucasus. Menippus, siue Necymanthia. Timon, siue Nisanthropos. Praeterea alij uenustiores istorum in locum substitui: qui Christianis auribus sunt indigni. Cum conuersatione uulgata. Adiecta sunt Σχόλια Πητορικá Valentini Erythraei: et argumenta Dialogorum, Latinis uersibus tractata: cum quarundam fabularum μυθολογίας Ioannis Sambuci Tirnauiensis Pannonij: et Michaelis Toxitae Rhoeti. Argentinae, per Paulum et Philippum Caphalaeos Fratres, 1556 (RMK III. 5263)

A címlapon Melanchthon autográf bejegyzése: „Φ(ίλιππ) Μ(ελανχθονίς) Σί Δεός πρό νόβίς κίς c(ontra) nos” A lutheránus köszöntés idézése, a bejegyzés nem ajánló jellege, más 16. századi tulajdonjegy hiánya azt feltételezteti velünk, hogy a kötet a reformátor saját tulajdona lehetett. Ugyanitt (címlap recto) megtalálható, feltehetően más kéztől származóan Melanchthon monogrammjából rajzolt betűkép két helyen.

¹ KEVEHÁZI Katalin: *Melanchthon-autográfok a történeti Magyarországon*. In: *Tanulmányok a lutheri reformáció történetéből*. Szerk. FABINY Tibor. Bp., 1984. 165–180.

² KEVEHÁZI Katalin: *Melanchthon-Autographen im historischen Ungarn*. = MKsz 2001. 2. sz. 153–165.

³ KOLLÁROVÁ, Ivona: *Philipp Melanchthon's Autograph in the Lutheran Lyceum Library in Bratislava*. = MKsz 2001. 2. sz. 205–206.

⁴ KOLLÁROVÁ, Ivona: *Autografy osobnosti – autentický dotyk minulosti*. = Knižnica 2002. 562–565. Képpel együtt.

⁵ *Pannónia Regia. Művészet a Dunántúlon 1000–1541*. Szerk.: MIKÓ Árpád. Bp. 1994, Magyar Nemzeti Galéria, 448–449.

DIALOGI
LUCIANI
 SELECTIORES, SV
 perorum, Marinorum, & Infe
 rorum. Quibus additi sunt

*Prometheus, siue Caucasus.
 Menippus, seu Necyomantia.
 Timon, uel Misantropos.*

Præterea alij uenustiores istorum in
 locum substituti: qui Christianis
 auribus sunt indigni.

Moralisari

Silvanus

Cum conuersione uulgata.

*Adiecta sunt Zylus scripta Valentini Ery
 ebrai: & argumenta Dialogorum. Latinis uer
 sibus tractata: cum quædam fabularum quor
 1974 Ioannis Sambuci Tirnauiens
 sis Pannonij: & Michaelis
 Toxizæ R. boeti.*

ARGENTINAE.

Per Paulum & Philippum
 Cephalæos Fratres.

1556

MS

Q. M.
 . P.

*Si uis pro nobis
 quis i nos.*

A kötet később a scheyerni⁶ bencés kolostoré lett. 17. századi kézzel a címlapon található bejegyzés szerint: „Monasterii Schyrensis”. Nem tudjuk mikor került könyvtári forgalomba, a kolostor 1803-tól nagyrépostsággként működik (szekularizálták). A könyvtár ma is a helyén van, a kéziratok a Bajor Állami Könyvtárba (Bayerische Staatsbibliothek) kerültek. Apponyi Sándor, mint a Zsám-boki János könyvtárából származó szöveg kiadását – így hungaricumot – szerezte meg könyvtárának.

MONOK ISTVÁN

Recepciók törekvések a 15–16. századi Magyarországon. Recepció alatt a jogtörténetben a római eredetű, Justinianus bizánci császár törvénytudomány alapuló jog befogadását, érvényesítését értik. E művön alapuló jogrendszerből az Egyház révén a keresztény területek közös joga lett, azon alapult mind közjogi, politikai berendezkedésük, mind igazságszolgáltatásuk: Ecclesia vivit lege Romana elv alapján.¹

Amikor a magyar keresztény államot Szent István királyunk megszervezte, mind a nyugati klerikusok és más betelepedők, mind a bizánci jövevények révén – valószínűleg tudatosan – bőven merített e forrásból. A kérdés ugyancsak jelentős irodalommal rendelkezik, nemrég a MTA felkérésére összefoglalólag magam is foglalkoztam vele.²

A törvényes rend ismerete mind az uralkodó és ítélkező királyok, mind az ország nagyjai részére elengedhetetlen volt. Maguk mellett tartották az írás- és törvénytudó kancellistákat, s azok tanácsát, tudását felhasználva, tartották magukat a közös joghoz, ez képezte uralmuk legitimációjának egyik pillérét. A római jog, mint *ius commune*, Európa pillére volt már akkor, amikor részletes ismerete még korántsem terjedt el, nagyrészt szó szerint rejtve is volt. Felfedezése a bolognai egyetemen a modern egyetemi szintű jogi oktatás születését is jelenti.

Így volt ez hazánkban is, ahol a kánoni iskolák a szükséges jogi ismereteket már az Árpádok korában oktatták, s a 12. századtól országunk lakói megtalálhatók az új itáliai egyetemek hallgatói, majd a következő században oktatói között is. Noha a 13. század végén még nem volt általános hazánkban a közös jog ismerete, és a jogtudó tanult réteg száma sem lehetett jelentős, mégis az Anjouk korától a hazai jogtudó, jogot gyakorlatban tanuló, ezáltal szolgálatot teljesítő és társadalmi felemelkedést elérő személyek száma és közéleti szerepe egyre növekedett.³

Az Anjouk, Zsigmond, majd I. Mátyás egyetemet alapító és tudományos jogművelést bevezetni kívánó kísérletei ugyan nem jártak tartós eredménnyel, mégis a 14–15. század anyagi és hatalmi fellendülése, (a 15. század derekának bizonytalan hatalmi viszonyai ellenére) a szellemi és művészeti élet emelkedését a gazdasági fellendüléssel együtt meghozta.

A jogélet vonatkozásában talán elég utalni a budai és a pozsonyi jogkönyvre, a különböző okiratminta-gyűjteményekre (*Ars notarialis*), valamint az ide vonatkozó egyre szaporodó jogszabályokra. Míg a 14. században, minden itáliai kapcsolatunk ellenére, Bónis szerint az egyetemjárás kissé

⁶ Bajorország, egyes feltételezések szerint itt házasodott össze Szent István és Gizella. Vö. REICHHOLD, Anselm: *Chronik von Scheyern – Von den ersten Anfängen bis zu Gegenwart*. Weißenhorn, 1998 – A bejegyzés megfejtésében nyújtott segítségét Gabriel Silaginak köszönöm!

¹ A folyamat irodalma könyvtárakat tölt meg. Nemjogászok számára áttekintő tájékoztató J. Justinianus jogalkotására vö. *Ius privatum*. Bp., Osiris, 1998. könyvecském III., az egyházi joggyakorlatra IV., a középkori közös jogra V. részét.

² ZLINSZKY J.: *A magyar jogrend kezdetei*. = Jogtudományi Közöny 1996. 7–8. sz. 269–274.

³ BÓNIS György: *A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon*. Bp. 1971.